

"פרחים בשירים"

ברברה אנדרס

רבים המשוררים ואנשי רוח המהללים בשירה ובהגות את יופי הפרחים, בין כל השירים והאמירות אנו מוצאים גישות מגוונות של האדם ויחסו אל הטבע, חלק מבין התפיסות הן תרבותיות או שהן מייצגות הלך רוח תקופתי. אחרות נובעות מתוך התבוננות אישית של המשורר אל תחושותיו, רגשותיו וסביבתו.

פרחים מופיעים כמשל בסיפורי עמים, במיתוס ובפולקלור העממי שאמצעותם ניתן להכיר מגוון פרחים מקומיים.

באמצעות שירי ילדות והשירה הישראלית הקלאסית נכיר שלל של פרחי בר ישראלים עם תכונותיהם ונלמד על תפיסות חברתיות שונות שהתגבשו במהלך תקופות שונות בתולדות הישוב.

באמצעות שירי הפרחים נצלול לרגשות האדם: שמחה, פליאה, געגוע, אובדן, עצב, זיכרון, תקווה, לרגשות נוספות ולמעגלי מחיים של פריחה, הבשלה, הזדקנות, מוות והתחדשות.

שיר הילדים "הסביון" מאת לוין קיפניס עם הלחן של דוד זהבי, מלמד באמצעות התבוננות בפרח פשוט מהחצר והשכונה ובליווי של שירה על עונות השנה, ועל מעגלי החיים:

"סב סב סב, יון יון יון ,

ראש כל פרח-סב קטון.

ראש הדור, קדקוד-כדור,

כסף שערות עטור.

סב סב סב, יון יון יון ,

על גבעול שכב לישון".

פרחים מהווים גם מתנות לשמחות הביטוי לאהבה ולהוקרה.

בשיר הילדים "[דני גיבור](#)", של מרים ילן שטקליס שרים:

"פרח נתתי לנורית

קטן ויפה וכחול

תפוח נתתי לנורית

נתתי הכל"

דני נותן בשיר ה"כל" – פרח ותפוח ששניהם ביחד מסמלים את האהבה של דני אל נורית.

השיר "[שירת העשבים](#)" , שכתב הרבי נחמן מברסלב מתאר את הייחוד והמיוחד בכל עשב ועשב, וההשראה שהאדם מקבל מהעשבים (שהם פרחי הבר). תפיסה זו שייכת לתפיסה רומנטית המדגישה היבטים רגשיים, את יופי הטבע בכלל ומזכירה תפיסה פוסט מודרנית שבה לכל אחד יש מקום בתוך המערכת החברתית, גישה רב תרבותית וגישה שמתאימה למחקר ולתפיסות אקולוגיות עכשוויות שמניחות שלכל יצור חי יש תפקיד מיוחד במערכת האקולוגית.

בשיר "[כלניות](#)" מאת נתן אלתרמן בביצוע המפורסם של שושנה דמארי, נוכל ללמוד על תקופה שבה קטפו את פרחי בר מבלי לחשוש שייעלמו אי פעם.

בעשור מאוחר יותר כותבת נעמי שמר את השיר "ולס להגנת הצומח" במילים:

"כבר פורחים נרקיסים בשמורות הטבע

מרבדים נפרשים בשפלת החוף

כלנית וכרום, אלף גון וצבע

והחוק שאומר - כאן אסור לקטוף!"

משנות השישים, קיים במדינת ישראל חוק לשמירת פרחי בר ולמרות זאת נעלמים מדי שנה שטחים נרחבים שבהם צמחי בר מוגנים בגלל בנייה והפיכת שטחים פתוחים לשובים וחוסר מודעות של הציבור ורשויות.

ליופי והאסתטיקה של הפרחים יש ערך מיוחד, וחשוב לתנוך לילדינו את היופי הזה, כי אנו זקוקים ליופי של צמחי הבר, שמרעננים את נשמותינו. מחקרים עכשוויים מצביעים על כך שהשהייה בסביבה טבעית מפתחת את יכולת החשיבה היצירתית ותורמים לרוגע נפשי.

ריצ'ל קרסון, הנחשבת בין האנשים הראשונים שהביאו את המודעות הסביבתית לציבור הרחב, טוענת במאמר המפורסם שלה "תחושת הפליאה", שיש לתנוך את היופי ואת האסתטיקה של עולם הטבע:

"אם ילד אמור לשמר בחיים את תחושת הפליאה המולדת שלו, הוא זקוק לליווי של לפחות מבוגר אחד שיכול לחלוק איתו את התחושה, לגלות עמו מחדש את השמחה, ההתרגשות והמסתורין שבעולם שבו אנו חיים"

אמירות נוספות של הוגי דעות ומשוררים:

ראלף אמרסון כתב: "העולם צוחק באמצעות פרחים". והמשוררת האירית איריס מרדוך כותבת:

"אנשים מעולם ללא פרחים יחשבו שבני אדם מאושרים ללא סוף בגלל שיש דבר מופלא כזה בסביבה שלהם".

בספר הילדים "סוד הגן הקסום", נלמד על תפיסה רומנטית שמקשרת את בריאות האדם לגן פרחים קסום שגיבורי הספר מטפחים. היום ידועה ומוכרת תרומתן של גינות וטיפוחן לאיזון הנפשי ותרומת של מרחבים אלו להשפעתה על החלמת חולים ממחלות פיזיות שניתנות לריפוי.

הפילוסוף והפסיכולוג אריך פרום מתאר בספרו "זן בודהיזם ופסיכואנליזה" את הבדלי התפיסה של המערב והמזרח באמצעות שני שירים על פליאה והתבוננות:

שיר מאת משורר יפאני של המאה ה-17 בשם באשו:

"אם אני מתבונן

רואה אני את הנצונה

פורחת על השיחים."

בשיר אחר מתואר אדם שהוא חוקר מערבי שקוטף קודם כל את הפרח ואחרי כן מתפעל מיופיו של הפרח המושלם.

שירים אלו מהווים שתי תפיסות מנוגדות האחת לשנייה בשיר הראשון המשורר מתבונן ומתפעל, הפרח שייך ליקום כולו ובשיר השני המשורר קוטף ומתפעל, הפרח הוא שלו.

אחד השירים המפורסמים על היעלמות הפרחים כשיר לשלום, של פיט סיגר ומוכר ביצוע השיר מאת הזמרות מרלין דיטריך בתרגום לצרפתית "Qui peut dire où vont les fleurs"

ותורגם לגרמנית בקונצרט של UNICEF בשנת 1962. מרלן דיטריך הופיעה עם השיר פעמיים בישראל במהלך שנות ה-60.

השיר תורגם על ידי חיים חפר ו"שלישית גשר הירקון". הזמרים אריק איינשטיין, יהורם גאון ובני אמדורסקי הם ששרו את הביצוע הראשון בעברית לשיר ששמו:

"איפה הפרחים כולם"

לואי ארמסטרונג שר באותה עת את השיר: "איזה עולם נפלא" ["Wonderful World"](#). שיר ששומעים לעיתים במסיבות סיום של בתי הספר וגני הילדים בארץ, השיר מתחיל במילים:

"אני רואה עצי ירוק,

ורדים אדומים גם,

אני רואה אותם פורחים עבורי ועבורך,

ואני חושב לעצמי, איזה עולם נפלא."

שירים, אמירות על פרחים וסיפורים מחברים אותנו לקשת רחבה של רגשות, מזכירים תקופות, מהווים אמצעי תרבות לחיבור אל הטבע ונוף, למעגלי החיים ובאמצעותן נכיר ונזכור שמות ותכונות פרחים רבים מנוף ילדותנו.

אסיים בשיר ילדות ארץ ישראלי של המשורר אלי מוהר עם הלחן של אפרים שמיר שמותאם לעונות השנה של האקלים הים התיכוני שנע בין עונת היובש ועונת הגשם וחג "ראש השנה". בחודש תשרי מתחילה עונת הגשם, שמביאה איתה התחדשות של צמיחה ופריחה: ["שיעור מולדת"](#)

